

Оксана ФІЛОНЕНКО,

orcid.org/0000-0003-4453-9887

в.о. завідувача кафедри освітніх наук

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) oksana.filonenko02@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні трансформаційні процеси в освіті зумовлюють переосмислення ролі педагога та підходів до його професійної підготовки. Особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутнього педагога до забезпечення не лише освітніх, виховних, а й розвивальних функцій навчання в умовах дистанційного формату. Дистанційне навчання висуває нові вимоги до професійної компетентності вчителя, зокрема щодо організації особистісного розвитку учнів, формування їхньої самостійності, відповідальності, мотивації та емоційного благополуччя.

У статті розкрито особливості професійної підготовки майбутнього педагога до особистісного розвитку учнів в умовах дистанційного навчання.

Встановлено, що професійна підготовка майбутнього педагога до особистісного розвитку учнів в умовах дистанційного навчання є комплексним і багатовимірним процесом. Вона має поєднувати психолого-педагогічні знання, методичну та цифрову підготовку, розвиток особистісних якостей і практичний досвід. Ефективна підготовка педагогів нового покоління сприятиме створенню умов для повноцінного особистісного розвитку учнів, формуванню їхньої життєвої компетентності та готовності до викликів сучасного суспільства.

Професійна підготовка майбутнього педагога також передбачає формування навичок комунікації в онлайн-просторі. Дистанційне навчання змінює характер педагогічної взаємодії, вимагаючи від учителя вміння вибудувати довірливі відносини з учнями за допомогою цифрових каналів зв'язку. Майбутній педагог повинен вміти підтримувати позитивний психологічний клімат в онлайн-класі, мотивувати учнів до активної участі в різних видах діяльності, запобігати проявам ізоляції та емоційного вигорання.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній педагог, особистісний розвиток учнів, дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології.

Oksana FILONENKO,

orcid.org/0000-0003-4453-9887

Acting Head of the Department of Educational Sciences

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) oksana.filonenko02@gmail.com

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR THE PERSONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN DISTANCE LEARNING CONDITIONS

Modern transformational processes in education require a rethinking of the role of the teacher and approaches to his professional training. The issue of preparing the future teacher to ensure not only educational, but also educational and developmental functions of learning in a distance format is becoming particularly relevant. Distance learning places new demands on the professional competence of teachers, in particular regarding the organization of students' personal development, the formation of their independence, responsibility, motivation, and emotional well-being.

The article reveals the features of the professional training of a future teacher for the personal development of students in distance learning.

It has been established that the professional training of a future teacher for the personal development of students in distance learning is a complex and multidimensional process. It should combine psychological and pedagogical knowledge, methodological and digital training, development of personal qualities, and practical experience. Effective training of new generation teachers will contribute to creating conditions for the full personal development of students, the formation of their life competence and readiness for the challenges of modern society.

The professional training of a future teacher also involves the development of communication skills in the online space. Distance learning changes the nature of pedagogical interaction, requiring the teacher to be able to build trusting relationships with students using digital communication channels. The future teacher must learn to maintain a positive psychological climate in the online classroom, motivate students to actively participate, and prevent manifestations of isolation and emotional burnout.

Key words: professional training, future teacher, personal development of students, distance learning, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в освіті зумовлюють переосмислення ролі педагога та підходів до його професійної підготовки. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. «Здобувач вищої освіти перетворюється з пасивного споживача знань на активного їх творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. У сучасній освіті самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливою формою освітнього процесу та її основою» (Барбашова, Ярошук, 2022: 176).

За твердженням В. Кременя, освіта повинна готувати: «демократичну, знаннєву, інноваційну людину з інноваційним типом мислення, культури, діяльності; самодостатню розвинуту особистість; людину, здатну ефективно жити й діяти в глобалізованому середовищі; технологічну і ціннісно орієнтовану людину» (Кремень, 2006).

Вимоги до професійно-педагогічної діяльності та особистості вчителя нової генерації задекларовано низкою державних нормативно-правових документів: Концепція розвитку педагогічної освіти (2018) (Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти, 2018), професійні стандарти на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021) (Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», 2021).

У цьому контексті особливої актуальності набуває підготовка майбутнього педагога до забезпечення не лише освітніх, а й виховних та розвивальних функцій навчання в умовах дистанційного навчання, що висуває нові вимоги до професійної компетентності вчителя, зокрема щодо організації особистісного розвитку учнів, формування їхньої самостійності, відповідальності, мотивації та емоційного благополуччя.

Аналіз досліджень. Аналіз останніх наукових досліджень з питань використання технологій дистанційного навчання свідчить про значну увагу до цієї тематики з боку як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Серед вітчизняних науковців значний внесок зробили такі дослідники, як О. Абдулова, В. Безрученко, І. Блощинський, Н. Бойченко, В. Гетта, А. Дем'янюк, М. Кадемія, І. Кобилянська, С. Кудін, В. Олійник, О. Ордановська, М. Пришляк, Н. Стефанюк, Л. Ткаченко, А. Чорній, В. Уманець, О. Фіданян, О. Хмельницька та ін., які зосередили увагу на впровадженні інформаційно-комунікаційних техноло-

гій у закладах вищої освіти. Зарубіжні автори Р. Деллінг, Г. Карунаратне, М. Мур, Т. Кларк та ін., досліджували концептуальні підходи до організації дистанційної освіти та розробку теоретичних основ її впровадження. Г. Міллер досліджував історичні етапи розвитку дистанційної освіти, М. Аспіллера акцентував на перевагах дистанційного навчання порівняно з традиційними формами. Важливі аспекти адаптації онлайн-освіти до сучасних вимог висвітлював С. Врайтерс, запропонувавши нові методи та форми навчання.

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить про зростаючий інтерес учених до проблеми впровадження дистанційних технологій у вищій освіті як ефективного інструменту підготовки майбутніх учителів. Це засвідчує актуальність подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є виявлення особливостей професійної підготовки майбутнього педагога до особистісного розвитку учнів в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутнього педагога має бути спрямована на формування здатності працювати в умовах цифрового освітнього середовища, застосовувати сучасні педагогічні технології та створювати умови для гармонійного розвитку особистості учня. У цьому контексті особистісний розвиток учнів розглядається як цілеспрямований процес формування ціннісних орієнтацій, ключових компетентностей, соціальних і комунікативних навичок, що забезпечують успішну соціалізацію та самореалізацію.

Одним із важливих компонентів професійної підготовки майбутнього педагога є формування психолого-педагогічної компетентності. Учитель повинен розуміти вікові та індивідуальні особливості учнів, закономірності їхнього особистісного розвитку, розвитку мотиваційної та емоційної сфери. В умовах дистанційного навчання ці знання набувають особливого значення, оскільки педагог не завжди має змогу безпосередньо спостерігати за емоційним станом учнів і своєчасно реагувати на труднощі в навчанні чи спілкуванні. Тому в процесі професійної підготовки майбутнього педагога важливо розвивати вміння педагогічної діагностики, емпатії та педагогічної підтримки.

Важливою умовою підготовки майбутнього педагога є орієнтація на особистісно орієнтований та компетентнісний підходи в навчанні. Студенти педагогічних закладів вищої освіти мають опанувати методи, які дозволяють враховувати індивідуальні освітні потреби учнів, підтримувати

їхню навчальну мотивацію та активну позицію в освітньому процесі. У дистанційному навчанні це реалізується через застосування проєктної діяльності, дослідницьких завдань, рефлексивних вправ, групової роботи в онлайн-середовищі.

Особливу роль у професійній підготовці майбутнього педагога відіграє розвиток його особистісних якостей. Педагог, який прагне сприяти особистісному розвитку учнів, сам має бути готовим до постійного саморозвитку, самоосвіти та саморефлексії. В умовах дистанційного навчання надзвичайно важливими є такі риси, як гнучкість, креативність, стресостійкість та відкритість до інновацій. Саме ці якості дозволяють педагогу ефективно реагувати на зміни освітнього середовища та потреби учнів.

Професійна підготовка майбутнього педагога також передбачає формування навичок комунікації в онлайн-просторі. Дистанційне навчання змінює характер педагогічної взаємодії, вимагаючи від учителя вміння будувати довірливі відносини з учнями за допомогою цифрових каналів зв'язку. Педагог повинен підтримувати позитивний психологічний клімат в онлайн-класі, мотивувати учнів до активної участі, запобігати проявам ізоляції та емоційного вигорання.

Важливою складовою професійної підготовки є виробнича практика, яка дозволяє майбутнім учителям здобути реальний досвід роботи в умовах дистанційного навчання. Практична діяльність сприяє формуванню навичок організації освітнього процесу, використання цифрових інструментів та реалізації виховних завдань у віртуальному середовищі. Саме під час практики студент має змогу усвідомити значущість ролі вчителя як наставника та фасилітатора особистісного розвитку учнів.

Сучасний учитель повинен володіти інструментами дистанційного навчання, вміти використовувати онлайн-платформи, інтерактивні сервіси, навчальні відео та електронні ресурси. Однак технічні навички самі по собі не гарантують успішного особистісного розвитку учнів. Майбутній педагог має усвідомлювати, як за допомогою цифрових засобів сприяти розвитку критичного мислення, творчості, комунікативних умінь та навичок співпраці. Це потребує інтеграції цифрових технологій у процес професійної підготовки.

Слід зазначити, що інструменти дистанційного навчання значною мірою зменшують освітні втрати в процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти, зазвичай це різні освітні платформи, представлені у вигляді сучасних цифрових ресурсів: Zoom, Google Meet, Canva, Google

Jamboard, Google Classroom, Moodle, Padlet, Google for Education. Підготовці компетентних здобувачів вищої освіти сприяє використання в освітньому процесі актуальних інформаційно-комунікаційних технологій. Тому майбутні вчителі повинні опанувати навички використання дистанційних форм і методів навчання для власної дослідницької діяльності, моніторингу, формування та поширення професійних ідей, вміти застосувати практичні навички використання засобів ІКТ під час організації занять у закладах загальної середньої освіти. Використання новітнього програмного забезпечення у ЗЗСО слугує альтернативним віртуальним середовищем, що дає змогу використовувати Microsoft Office та PowerPoint тощо. Створювати публікації і роздаткові матеріали в Microsoft Word, активно використовувати Microsoft Office Publisher для розробки листівок і брошур навчально-мотиваційної спрямованості (Жмурко, 2024: 11).

Дистанційні технології є сукупністю різних методів, прийомів і засобів навчання, що використовуються для реалізації дистанційного навчання учасників освітнього процесу на відстані (без посередньої взаємодії).

Дистанційні освітні технології мають велику кількість переваг:

- у процесі навчання здобувач освіти може перебувати не в аудиторії, а в домашніх умовах або мати віддалений доступ (інше місто, країна тощо);

- гнучкість у навчанні, оскільки в багатьох випадках в межах дистанційних технологій здобувач освіти має можливість самостійно обирати послідовність вивчення предмета, курсу чи дисципліни, а також темп навчання в межах визначеного часового проміжку; крім того, він може обрати конкретного викладача з тих, що пропонуються (з ким йому комфортно, зручно й зрозуміло взаємодіяти в процесі навчання);

- здобувач освіти може консультуватися з питань, що його цікавлять у режимі реального часу;

- у деяких випадках дистанційні технології дозволяють здобувачу освіти не вивчати весь курс (дисципліну) повністю: він може скласти проміжний тест або контрольну роботу, не опановуючи весь матеріал повністю (якщо вже має уявлення про нього з практики своєї роботи чи самостійного вивчення), отримати максимальний бал і рухатися далі по блоках дисципліни чи курсу;

- дистанційні технології дають змогу викладачеві здійснювати масштабнішу роботу у взаємодії зі здобувачами освіти: не потрібно пояснювати

матеріал окремо кожному, можна розробити грамотну структуру теоретичного й практичного матеріалу для великої аудиторії; працюючи з ним, здобувачі можуть консультуватися з викладачем.

Серед основних дистанційних освітніх технологій можна виділити такі види: кейсова технологія, Інтернет-технологія, телекомунікаційна технологія.

Далі наведемо опис видів дистанційних освітніх технологій.

В основі кейсової технології лежить спеціалізований набір (кейси) текстових, аудіовізуальних і мультимедійних навчально-методичних комплексів, призначених для самостійного вивчення здобувачами освіти за умови регулярних консультацій у викладачів.

Телекомунікаційна (інформаційно-супутникова) технологія базується переважно на використанні систем телебачення, а також глобальних комп'ютерних мереж для передачі інформації здобувачам освіти різними електромагнітними системами (цифрові бібліотеки, відеолекції тощо).

Інтернет-технологія (мережева технологія) спрямована на активне застосування локальних і глобальних обчислювальних комп'ютерних мереж з метою надання здобувачам освіти доступу до сучасних інформаційно-освітніх ресурсів, що сприяє формуванню комплексу апаратно-програмних та організаційно-методичних засобів автоматизації управління навчальним процесом здобувачів незалежно від їхнього місця перебування.

Вищеописані дистанційні освітні технології, що застосовуються під час реалізації освітніх програм вищої освіти, сприяють не лише зміні змісту та способів навчання, а й позитивно впливають на всіх учасників освітнього процесу (Формування особистості в освітньому процесі: теорія і практика, 2022).

Для студентів дистанційні освітні технології є джерелом отримання інформації з можливістю виявляти самостійність у пошуку та вивченні навчального матеріалу. У студента з'являється можливість отримувати об'єктивну оцінку власних знань під час електронного тестування з метою побудови індивідуальної освітньої траєкторії за опосередкованого контакту з викладачем.

Для викладачів дистанційні освітні технології є інструментом реалізації індивідуального підходу з можливістю подання навчального матеріалу, що вивчається, у наочній формі, використовуючи різноманітні презентації, відеоролики та анімаційні ефекти. У викладача з'являється можливість підвищувати власну кваліфікацію шляхом проходження спеціальних курсів у дистанційній формі.

Низка авторів зазначає, що дистанційні освітні технології, які спочатку були покликані стати засобом вільного творчого саморозвитку людини та ефективної самоорганізації її діяльності, забезпечити високий рівень її суб'єктності в освітньому процесі, наразі несуть у собі небезпеку формального, позбавленого особистісних смислів ставлення до навчання, «девальвації» знання та його відчуження, небезпеку «дегуманізації» (Биков, Кухаренко, 2008).

Отже, незважаючи на значні переваги дистанційної форми навчання та вагомий напрацювання щодо впровадження різних технологій та підвищення ефективності дистанційного навчання, її поширення викликає цілу низку проблемних питань, зокрема:

- недостатньо досконала законодавча база України щодо широкого впровадження дистанційної форми навчання;
- недостатнє фінансування для забезпечення матеріальної бази закладів вищої освіти для впровадження дистанційної форми навчання;
- низьке фінансування виконуваних робіт із розробки і впровадження дистанційних технологій у закладах вищої освіти;
- упередженість та консерватизм щодо ефективності дистанційної форми навчання в педагогічних колективах закладів, у керівників закладів освіти;
- недостатність державної підтримки процесу розвитку дистанційної освіти в Україні;
- заклади вищої освіти використовують різні моделі, технології та форми організації й використання освітніх контентів, що ускладнює обмін позитивними результатами і досягненнями та ефективний інформаційний обмін (Варзар, 2005: 116).

Також, серед недоліків дистанційної форми навчання можна виділити такі, як: відсутність очного спілкування викладача і студента, оскільки не всі студенти можуть бути самодисциплінованими і самосвідомими, на високому рівні здійснювати самостійну навчальну діяльність, а дистанційна форма навчання не дає можливості здійснювати якісний контроль за діями (учнів, студентів тощо); якість навчання за допомогою дистанційних технологій багато в чому залежить від наявного рівня технічного устаткування, при цьому особливе навантаження на апаратно-програмну частину комп'ютера дають програмні засоби для проведення віртуальних практикумів та заходів із використанням відео– та аудіо записів (Куркіна, 2021: 67).

Висновки. Отже, професійна підготовка майбутнього педагога до особистісного розвитку учнів

в умовах дистанційного навчання є комплексним і багатовимірним процесом. Вона має поєднувати психолого-педагогічні знання, методичну та цифрову підготовку, розвиток особистісних якостей і практичний досвід. Ефективна підготовка педагогів нового покоління сприятиме створенню умов для повноцінного особистісного розвитку учнів,

формуванню їхньої життєвої компетентності та готовності до викликів сучасного суспільства.

Перспективи подальших розвідок напряму вбачаємо у дослідженні шляхів покращення організаційно-методичне забезпечення різноманітних форм дистанційного навчання в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М. Технологія розробки дистанційного курсу. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
2. Варзар Т. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. *Українознавство*. 2005. № 1. С. 116-119.
3. Жмурко О. О. Формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології в умовах дистанційного навчання. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 16 трав. 2024 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін. Харків, 2024. С. 10–11. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16420>
4. Кремень В. Г. Яку людину має готувати освіта: на чому слід зосередити увагу, модернізуючи освітню діяльність. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. 2006. № 5. С. 4-7.
5. Куркіна С. Дистанційне навчання як складова освітніх реформ в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 5 (109). С. 60-71.
6. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
7. Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 № 610. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/2_5/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf
8. Формування особистості в освітньому процесі: теорія і практика: колективна монографія / за ред. І. Барбашової, Л. Ярошук. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2022. 224 с.

REFERENCES

1. Bykov, V. YU., Kukharenko, V. M. (2008). *Tekhnolohiya rozrobky dystantsiynoho kursu* [Technology of distance learning course development]. Kyiv: Milenium. 324 s. [in Ukrainian].
2. Varzar, T. (2005). *Dystantsiyna osvita v suchasniy osvittniy diyal'nosti* [Distance education in modern educational activity]. *Ukrayinoznavstvo*. № 1. S. 116-119. [in Ukrainian].
3. Zhmurko, O. O. (2004). *Formuvannya ekolohichnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv biolohiyi v umovakh dystantsiynoho navchannya* [Formation of ecological competence of future biology teachers in conditions of distance learning. *Nauka ta osvita v doslidzhennyakh molodykh uchenykh*: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. dlya stud., aspirantiv, doktorantiv, molod. uchenykh, Kharkiv, 16 trav. 2024 r. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody ; redkol.: Yu. D. Boychuk (holov. red.) ta in. Kharkiv. S. 10–11. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16420> [in Ukrainian].
4. Kremen, V. H. (2006). *Yaku lyudynu maye hotuvaty osvita: na chomu slid zoseredyty uvahu, modernizovuyuchy osvitnyu diyal'nist'* [What kind of person should education prepare: what should be the focus of attention when modernizing educational activities]. *Vseukrayins'kyi naukovo-praktychny zhurnal «Dyrekтор shkoly, litseyu, himnaziyi»*. № 5. S. 4-7. [in Ukrainian].
5. Kurkina, C. (2021). *Dystantsiyne navchannya yak skladova osvitnikh reform v Ukrayini* [Distance learning as a component of educational reforms in Ukraine]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi*. № 5 (109). S. 60-71. [in Ukrainian].
6. *Pro zatverdzhennya kontseptsiyi rozvytku pedahohichnoyi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 16.07.2018 № 776*. [On approval of the concept of development of pedagogical education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 16, 2018 No. 776]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
7. *Pro zatverdzhennya profesijnogo standartu na hrupu profesiy «Vykladachi zakladiv vyshchoyi osvity» (2021)*. [On approval of the professional standard for the group of professions "Teachers of higher education institutions"]: *Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrayiny vid 23.03.2021 № 610*. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/2_5/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf [in Ukrainian].
9. *Formuvannya osobystosti v osvitn'omu protsesi: teoriya i praktyka (2022)* [Personality Formation in the Educational Process: Theory and Practice]: *kollektyvna monohrafiya / za red. I. Barbashovoyi, L. Yaroshchuk. Melitopol': Vydavnychy budynok Melitopol's'koyi mis'koyi drukarni*. 224 s. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025